

2.4 Підтримуюче житло у житловій політиці країн ЄС та США і його перспективи для України

Підтримуюче житло (Supportive housing) – це різновид субсидованого житла з підтримкою людей, яким загрожує залишитись бездомними [92]. Ці помешкання передбачають поєднання послуг та житла, метою їх створення є допомога людям у скрутних життєвих ситуаціях. Підтримуюче житло може вирішувати проблеми людей у різних ситуаціях, забезпечуючи їм стале та безпечне місце проживання та додаткову підтримку [93, 94, 95, 96]. Спрямоване таке житло на підтримку, захист та допомогу громадянам для виходу з кризових ситуацій, таких як насильство в сім'ї, економічні труднощі пов'язані з втратою житла, люди, які стали жертвами природних катастроф, конфліктів або інших негативних подій. Підтримуюче житло необхідне людям з фізичними або розумовими вадами, наприклад аутичного спектру, які потребують пристосованих умов для забезпечення доступності, інклюзивності та спеціалізованого нагляду. Серед цільових споживачів підтримуючого житла також можуть бути люди похилого віку, які потребують послуг соціального догляду.

В Україні зараз відбувається низка змін у соціально-економічній структурі, що пов'язані з систематичним скороченням послуг в закладах соціального захисту, а також втрата житлової інфраструктури в результаті активних бойових дій. Все це підсилює потребу у розвитку підтримуючого житла як структурного елемента житлового фонду.

Концепція створення підтримуючого житла в Україні є відносно новою тенденцією, його специфіка вимагає багатостороннього дослідження – у галузі економіки, соціології, архітектури тощо. І, якщо у закордонній практиці ми можемо спостерігати дослідження, що відкривають розуміння потреб та проблем людей, які потребують підтримки у забезпеченні житла, а також на розробку ефективних моделей та програм, ініційованих різними організаціями,

академічними дослідниками, урядовими агентствами та фахівцями з соціальної роботи [93, 94, 95], то в Україні таких досліджень дуже бракує.

Перші програми підтримуючого житла з'явилися в середині 20-го століття в розвинених країнах, таких як Сполучені Штати, Велика Британія та Канада. Ці програми спочатку були спрямовані на надання житла особам з психічними розладами, які раніше були інтерновані в психіатричних лікарнях, але потім потребували більш самостійного проживання в співтоваристві. Перші будівлі підтримуючого житла зазвичай були великими і масивними, розташовувались на околицях міст або в окремих районах. Ззовні вони нагадували інтернати або психіатричні лікарні того часу, призначалися для надання проживання людям з психічними розладами або іншими видами обмежень, які раніше були інтерновані в психіатричних закладах, але тепер мали можливість проживати більш самостійно. Ці будівлі зазвичай мали спільні житлові приміщення, а також зони для проведення реабілітаційних програм, навчання та медичного обслуговування [94, 95]. Однак з часом концепція підтримуючого житла еволюціонувала, і сучасні програми та заклади, які надають підтримуюче житло, намагаються створити більш інтегроване та соціально-орієнтоване середовище для своїх мешканців. Тепер це можуть бути звичайні житлові будинки або апартаменти в звичайних міських чи сільських районах, де мешканці отримують підтримку у вигляді необхідних послуг та ресурсів для створення більш самостійного та повноцінного життя.

Досвід США формування інфраструктури житла для людей у скрутних ситуаціях висвітлює дві основні концепції щодо розташування підтримуючого житла в межах міст: конгеративна та розосереджена. Концентрована або централізована модель розташування характеризується об'єднанням житлових приміщень із приміщеннями, що забезпечують функціонування та обслуговування житла, в межах однієї будівлі або комплексу. Все в одному будинку, де кожен орендар має свою окрему кімнату чи квартиру. Орендарі мають власний договір оренди та платять орендну плату безпосередньо власнику. Ці будинки зазвичай мають орендну субсидію, пов'язану з квартирою, що дозволяє орендареві бути

дуже доступною для орендаря. Орендарі зобов'язані сплачувати 30% свого доходу на оренду та комунальні послуги. Співробітники соціальних служб працюють на місці та надають індивідуальні плани підтримки для кожної родини. Ці команди на місці також розробляють соціальні та освітні можливості для всієї будівлі та часто залучають орендарів до поточної розробки програм.

Будівлі зазвичай будуються таким чином, що 60% будівлі призначено для орендарів, які мають право на пільгове житло, і 40% для мешканців громади. Капітальне фінансування будівель може координуватися за допомогою різноманітних міських, державних і федеральних ресурсів. Соціальні послуги фінансуються через конкурентоспроможні міські або державні запити пропозицій.

Житло для людей що потрапили у скрутні ситуації має певні особливості у плануванні, їх будівництво у США опирається на вагомий досвід. Наприклад, Step Up on Second, відкритий у 1994 році, є першим постійним житловим комплексом Step Up. Тут є 36 одиниць в однокімнатних приміщеннях для проживання людей із серйозними психічними розладами та хронічних безхатченків. Завдяки значному фінансуванню, наданому містом Санта-Моніка, Step Up виконує функції координатора послуг, постачальника послуг психічного здоров'я та менеджера майна. На першому поверсі розташований Client Run Center Step Up, загальнонаціональний центр психосоціальної реабілітації [97]. У Бронксі збудовано багатоквартирний будинок з невеликими помешканнями-студіями для малозабезпечених орендарів, у тому числі тих, хто колись був бездомним [98]. Комплекс Willowbrook Apartments надає постійне житло для ветеранів з обмеженими можливостями, які залишилися бездомними (рис. 2). Комплекс розташований у районі Віллоубрук на півдні Лос-Анджелеса, поруч із популярною церквою та зупинками громадського транспорту. Він був побудований на трапецієподібному місці, яке пустувало роками [99].

Компанія Architects for Society (Міннесота) розробила прототип житла, що швидко розгортається, у якому можуть розміститися жертви катастроф (рис. 3). Будинок під назвою Нех House площею 40 квадратних метрів в основному

складається зі сталевих і пінопластових конструкційних ізольованих панелей (SIP), які можна упаковувати в плоскі форми та доставляти вантажівкою на будівельний майданчик [100].

Розосереджена модель розташування підтримуючого житла характерна для програм або організацій, що не мають у розпорядженні власних одиниць житлового фонду. В цьому випадку квартири розкидані по всьому місту в різних будинках, що належать приватним орендодавцям. Некомерційні постачальники укладають контракти з державними установами, щоб забезпечити орендарям безпечні доступні квартири, а також надати соціальну підтримку, необхідну орендарям. Оренда найчастіше укладається між орендодавцем і некомерційним постачальником. Усі орендарі мають договір суборенди та зобов'язані сплачувати 30% свого доходу на оренду та комунальні послуги. Субсидія, якою керує некомерційний постачальник, підключається до кожної орендованої квартири, щоб квартира була доступною для орендаря. Працівники соціальних служб працюють цілодобово, відвідують орендарів у квартирах, а також доступні в офісах, які зручно розташовані. Контракти на розкидані ділянки фінансуються міськими або державними установами.

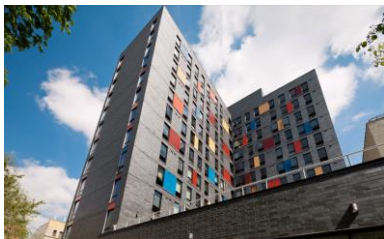

Рис. 1. Житловий будинок
Бостон-Роуд, Бронкс (Нью-
Йорк)

Рис. 2. Комплекс
Willowbrook Apartments
(Лос-Анджелес)

Рис. 3. Будинок Hux House
(Міннесота)

Варто відзначити, європейський досвід показує, що не існує однієї універсальної функціональної моделі об'єктів підтримуючого житла, що могла б задовільнити потреби усіх груп користувачів, а також вирішити усі можливі проблеми, що є причиною звернення до програм із отримання підтримуючого житла особами, що його потребують. Різні причини втрати особою житла спонукають до виникнення різних потреб у терміні використання нею об'єкту

підтримуючого житла. У зв'язку із цим виникає поділ на категорії такого житла також і за моделлю функціонування, для якої основним чинником є термін використання орендованого житла: аварійні притулки, житло для термінового відселення, перехідні або тимчасові притулки, постійне підтримуюче житло (PHS).

Допоміжне, або підтримуюче житло – це доступне житло з допоміжними соціальними послугами для осіб і сімей, які є бездомними або знаходяться під загрозою залишитися бездомними. Більшість пільгового житла включає набір основних функцій: автономні номери або приватні кімнати з дверима, які замикаються в багатоквартирному будинку; окрему або спільну ванну кімнату та кухню; програми харчування; доступ до пральні та допоміжного персоналу та медичної підтримки; навчання життєвим навичкам, навичкам працевлаштування; направлення до інших комунальних служб. В деяких випадках передбачається медичний супровід на місці, що актуально для аутистів або іншої категорії людей, які мають за станом здоров'я потребують підтримки медичного персоналу.

Аварійні притулки – це заклади які є першими, куди звертаються люди під час або після переживання економічної чи побутової кризи для невідкладної допомоги. Тут надають послуги підтримки та короткострокової стабілізації як для окремих осіб так і цілих сімей, перш ніж знайти відповідне житло, яке відповідає їхнім довгостроковим потребам або відновити втрачене ними власне житло. Цікавим прикладом є центр екстреного розміщення бездомних у Булонському Лісі, Франція (Рис 4). Проект був створений для тимчасового розміщення безпритульних осіб у Парижі та забезпечення їм гідного рівня життя за мінімально можливих витрат.

В реаліях України такого типу житла найбільше потребують особи, що втрачають власне житло у наслідок бойових дій, природніх катаклізм або пожеж.

Житло для термінового відселення це модель житла, яка допомагає особам або сім'ям знайти власний будинок у найкоротші терміни. Це перше рішення щодо житла для нехронічної безпритульності, коли окремі особи або сім'ї

орендують власні квартири та отримують тимчасові послуги підтримки громади, які можуть включати ведення справ та обмежену в часі фінансову допомогу, з метою швидкого виведення їх із безпритульності. Вдалим прикладом є "Just a Minute" – Непальський проект, що був створений після найдорожчого в історії країни землетрусу, оскільки виникла потреба розселити за короткий термін велику кількість постраждалих сімей (Рис 5). Він передбачає створення конструкцій із доступних місцевих матеріалів, з яких можна швидко змонтувати невеликі будиночки. Оскільки на місце влаштування доставляються готові збірні конструкції, потрібна зовсім невелика кількість людей, щоб їх зібрати.

Перехідні або тимчасові притулки забезпечують тимчасове проживання на термін від шести до 24 місяців для людей, які втратили житло. Перехідні притулки, як правило, включають допоміжні послуги для покращення працевлаштування, щоб додатково допомогти особам отримати постійне житло якомога швидше. Прикладом житла такого типу є Wayss Youth Transition Hub у Австралії (Рис 6) . Це притулок для молоді, що перебуває на межі бездомності. У цьому закладі постійно працюють соціальні працівники, метою яких є надання необхідних навичок самостійного життя підліткам, що зростали у несприятливих умовах [101].

Постійне підтримуюче житло(PHS) – це програма, розроблена для надання житла та допоміжних послуг на довгостроковій основі раніше хронічно бездомним людям. Це особи з діагностованою інвалідністю і які були безхатченками протягом одного року або більше. Для значної кількості бездомних з фізичними або ментальними вадами довгострокова бездомність може бути вирішена лише шляхом надання постійного житла в поєднанні з інтенсивною підтримкою послуги. PSH забезпечує безпечне та стабільне житлове середовище з гнучкими та добровільними послугами. Las Perdices Housing – проект, що є результатом публічного конкурсу, розробленого в 2007 році на замовлення муніципалітету Ла Рейна в Сантьяго (Рис. 7). Конкурс мав на меті знайти постійне житло для 151 сім'ї в комуні. Він призначений для забезпечення житлових потреб сімей, що входять до 40% домогосподарств з

найбільшою уразливістю, і, відповідно, субсидія що держава надає сім'ям, має становити соціальну інвестицію, яка перетворює житло в капітал, що забезпечує соціальну мобільність сімей. Метою проекту є консолідація житла як капіталу, спадщини і, в кінцевому рахунку, довговічного та оборотного товару, адже у ході реалізації було реновано уже існуючі об'єкти житлового фонду [102].

Рис. 4. Центр екстреного розміщення бездомних у Булонському Лісі (Франція)

Рис. 5. "Just a Minute" аварійне житло (Італія)

Рис. 6. Wayss Youth Transition Hub у Австралії

Притулок у Янковіцах (Польща) – призначений для безпритульних людей, для яких немає місця в системі догляду (Рис 8). Вони занадто здорові, щоб жити в будинку соціального захисту, і занадто «нездорові», щоб користуватися гуртожитком. Монахиня Хмелевська вирішила побудувати для них «ДІМ» [103].

Рис. 7. Las Perdices Housing (Сантьяго).

Рис. 8. Притулок у Янковіцах (Польща).

В Україні сьогодні є деякі інтерпретації підтримуючого житла, більшість з них зосереджені у центрах надання послуг людям у складних життєвих ситуаціях. Особливо актуальними такі центри стали після 24 лютого 2022 року, коли велика кількість громадян України втратили свої домівки та змушені були залишати рідні міста для збереження власного життя через активні бойові дії у їх містах. На цей період варіантів, передбачених державними програмами, підтримуючого житла для такої великої кількості людей майже не було.

У містах західної України – Львові, Дрогобичі, Бортятині тощо було створено модульні містечка на зразок аварійних притулків (Рис. 9, 10), які мали оперативно забезпечити тимчасовим житлом людей, що постраждали від повномасштабного вторгнення [104, 105]. Місцевими громадами окремих поселень були переобладнані деякі будівлі гуртожитків чи громадських будівель для влаштування підтримуючого житла.

Рис. 9. Модульне містечко у Львові, вул, Пулюя

Рис. 9. Модульне містечко у Львові, вул
Червоної Калини, 72-А

Досить поширеним досвідом стало своєрідне розкидане підтримуюче житло в українських містах. Для забезпечення помешканнями потребуючих людей державні установи виділяли субсидоване житло – безпечні доступні квартири в різних частинах міста. Проте, прикладів конгрегатного житла, де можуть бути зосереджені житло та медичний і соціальний супровід людям, що потрапили у скрутні життєві ситуації не виявлено.

Підтримуюче житло є важливим ресурсом для людей, що перебувають у складних життєвих ситуаціях, їх походження, є дуже різними. Відповідно, перелік функціональних моделей такого житла є досить неоднозначним та не передбачає сталої чи універсальної структури. Також залишаються незахищеними люди з проблемами психічного відхилення – аутисти, люди похилого віку, інваліди для яких взагалі сьогодні не передбачено відповідних житлових умов, де є медичний та соціальний супровід протягом доби. Метою створення цього типу житла є часткове, вирішення можливих проблем людей, що залишились без помешкання, або в складних життєвих обставинах. Особливістю тут є обов’язкова присутність додаткових послуг від соціальних чи

медичних працівників, психологів, реабілітологів, що є невідомою частиною державної програми підтримки.

В нашій державі відсутні будівлі концентрованого типу, проте досвід показує, що таке житло здатне вирішити проблеми житлової інфраструктури для певних соціальних груп людей. Причин для несподіваної втрати житла та потреби у соціальному захисті в нашій державі сьогодні є вдосталь, тож дослідження та створення будівель підтримуючого житла має важливе значення.

Висновки: Концепція підтримуючого житла виникла як відповідь на потреби людей з різними видами обмежень та уразливих груп, таких як особи з обмеженими можливостями, безпритульні, люди з психічними або психічними розладами, а також інші люди, які можуть мати проблеми зі здоров'ям, фінансами або соціальною інтеграцією.

Основна перевага ідеї підтримуючого житла полягає у ефективній допомозі різним категоріям цільових груп за рахунок врахування їх специфічних потреб та відповідному підходу до їх вирішення. Тому при проектуванні об'єктів підтримуючого житла необхідно враховувати причини, з яких людина потребує покращення своїх житлових умов та потенційну тривалість користування наданого їй об'єктом житла. А також залучення додаткової «підтримуючої» складової у вигляді функціональних зон та приміщень, що необхідні у кожному з випадків.

Варто зазначити, що архітектурно-планувальне вирішення, функціональне наповнення залежить від характеру соціальної програми підтримки населення для якого передбачається певна модель будівлі. Проте, напрямки та перспективи проектування будівель підтримуючого житла на даному етапі є недослідженим.

Доцільно вивчати зарубіжний досвід будівництва та розвитку підтримуючих помешкань, структурувати та адаптовувати для кризових варіантів житла в Україні. Варто відзначити, що соціальні програми в Україні, які націлені на забезпечення людей підтримуючим житлом сьогодні є на стадіях вдосконалення та потребують також додаткових досліджень для подальшої можливості розвитку. Для вирішення проблем забезпечення певних груп

населення підтримуючим житлом в Україні необхідне всестороннє дослідження, включаючи соціологічні, психологічні та економічні аспекти адаптації закордонного досвіду до вітчизняних потреб, що в майбутньому дасть ґрунтовну базу для проектування будівель підтримуючого житла.